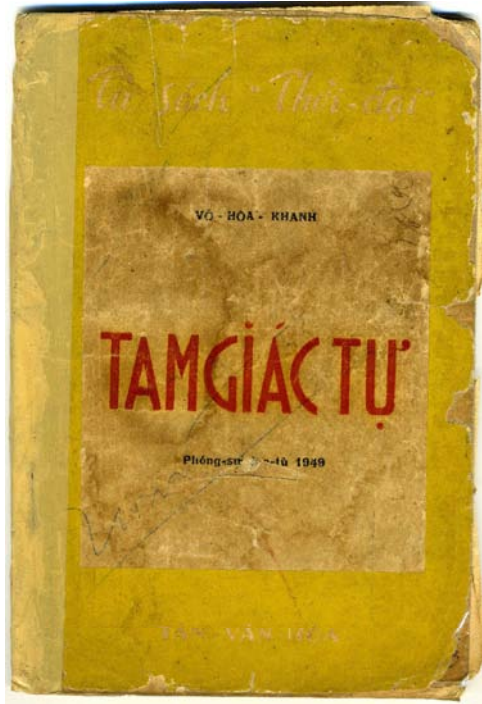

VÕ HÒA KHANH VÀ SỰ TRANH ĐẤU TRONG TÙ

Nhà văn họ Võ viết ít và thiên về phóng sự hơn là sáng tác với nhiều tưởng tượng, bởi vậy nhìn mặt hình thức, giá trị văn chương của ông không ra ngoài những nhà văn phóng sự. Nói như vậy để ta có ý nghĩ rõ rệt những sáng tác của tác giả chớ lồi chia theo “bề ngoài” có tính cách hình thức như kiểu Nhà Văn Hiện Đại của Vũ Ngọc Phan đã bị phản đối nhiều. Tôi cho rằng Võ Hòa Khanh thiên về phóng sự vì chuyện của ông là đương tiếm cận với sự thật. Ở những nhà văn khác, ta chỉ tìm thấy ý nghĩa hành động của nhân vật phần nhiều do tưởng tượng mà khó lòng thấy sự thật về cuộc đời, nhất là cuộc đời khép lại của những người tù, ở Võ ta có thể bỏ khuyết được những thiếu sót trên. Nhưng sự thật tác giả có rung cảm lòng người không, có mang tính chất thực không, có cho người đọc thấy rõ việc xưa, có làm nhiệm vụ một nhân chứng lịch sử không đó là chuyện khác. Chuyện thành công của nhà văn...

Nếu ngày xưa Vũ Trọng Phụng thành công, Nguyễn Đồng Chi với quyển *Túp lều nát*, Tam Lang với *Tôi Kéo Xe* thành công lớn thì mới đây Võ Hòa Khanh thành công thật là nhỏ nhoi. Đặc tính của phóng sự là ngắn gọn, vẽ như hết, kể sự kiện, tả sự việc mà không được nói về tâm tình, lý trí, suy nghĩ. Làm phóng sự phải có con mắt đưa trẻ con và tâm hồn người lớn để chọn lọc sự thực nhưng chỉ ghi sự việc xảy ra chớ không được thêm vào những ước vọng của tác giả. Những đề nghị sửa đổi trạng huống mà mình nêu ra trong lúc trình bày sự kiện tự nó đã nói lên chớ không đợi tác giả nói. Tác giả nói thì ta có một bài điều trình, một tiểu thuyết chớ không còn là một phóng sự nữa...

Nhưng Võ Hòa Khanh không chú ý tới điều đó, ông vừa làm phóng sự vừa viết tiểu thuyết một lúc nên chuyện của ông mắc phải lỗi dài dòng, kém hấp dẫn thiếu duyên dáng của một phóng sự.

Đó là khuyết điểm của quyển: *Tam-Giác-Tự* (Tân Văn Hóa 1949).

Ngoài ra ông còn viết hai quyển sách nhỏ nhỏ là:

Sinh trong tù (Đại Chúng 1949). Và *Vị Anh Hùng Đông Tháp Mười* (Đại chúng 1949). Hai chuyện sau không quan trọng lắm, một chuyện tả lại sự đi sanh của một phụ

nữ phạm nhân chính trị, một chuyện nói về sự chuyển đầu của Thiên Hộ Dương với quân đội Pháp trong những ngày Pháp mới đến Việt Nam.

Chúng tôi chỉ chú ý đến quyển *Tam Giác Tự*.

Tam Giác Tự cốt trình bày cuộc sống cơ cực, thiếu thốn của những người tù. Họ phần đông vướng vòng lao lung vì làm quốc sự. Trong cảnh khổ sở này bọn tù vẫn chưa chịu theo, vẫn tranh đấu để đòi quyền lợi của mình (dù chỉ là lợi của người tù) và cuối cùng họ đã thành công. Những cảnh tác giả kể lể - những việc cực khổ, bị đè nén của người tù - hầu hết là cảnh thật, họ bị giam ra sao, ăn uống tắm rửa thế nào. Người trưởng trại đánh đập họ, bớt phần ăn của họ để mưu lợi gì, nhưng ở đoạn kết tác giả để cho nhóm tù tranh đấu thắng lợi. Viên trưởng trại gian tham bị đổi và người mới được thay chịu nhận những yêu sách của nhóm tù.

Tâm lý nhân vật chỉ được đề cập hời hợt và không được đào sâu. Chúng ta tủi nhục khi nhận thấy có những người tranh đấu vì đất nước lại cúi đầu lạy người ngoại quốc để cầu lấy miếng ăn và hưởng một chút khí trời. Đó là một sự đầu hàng. Lịch sử lao tù chứng minh cho ta thấy thất bại chưa phải là đầu hàng. Cuộc đời không phải chấm dứt trong bốn bức tường kín. Ít nhất trong vị trí nhỏ hẹp ấy, phần hồn con người, phần dân tộc tính phải trôi dạt để phản kháng. Lạy người để cầu xin là một cầu xin hạ giá chứ không phải là một phản kháng.

Sự hời hợt trong tâm lý nhân vật như Hùng, viên trưởng trại và vợ y được thấy rõ rệt nhất qua quyển phóng sự.

Hùng có vẻ miễn cưỡng, không thật, anh tranh đấu tài tử cho anh em. Nếu Hùng là người có lòng nghĩ đến anh em thì trước tiên anh đã chú ý ngay đến cảnh khốn khổ của anh em chứ không phải đến sau mới ra mặt đại diện. Đằng khác khi bị một người tù cũ bắt nạt Hùng tức tối gây lại, đây không phải tư cách của người lãnh đạo. Hùng qua suốt quyển giống như một nhân vật cứng nhắc trên sân khấu hay đứng hơn trên khuôn khổ nhỏ hẹp của quyển sách. Phản kháng và yêu sách của Hùng đối với viên Trưởng trại trong thời gian chiến tranh căm thù Pháp Việt không thể có. Tôi nghĩ phần tử như Hùng đối với viên trưởng trại là một khiêu khích đánh nhót vào “cellule” cho ăn “bì cơm thếp mắm”. Cho viên trưởng trại đối xử ngang hàng với Hùng là bề gãy ngòi bút là chưa bước vào trong sự kiện để diễn tả sự kiện. Quyển phóng sự vì nó mất giá trị. Giá trị của sự thật chứ không phải là tiểu thuyết hóa, thi vị hóa cuộc đời, nhất là cuộc đời đau khổ, nhày nhụa, gớm ghiếc, dơ bẩn, ghê lở ở chốn lao tù.

Ngoài ra viên trưởng trại là người có tâm hồn thay đổi bất thường hay đúng hơn chưa dứt khoát được cái thâm ác. Anh có vẻ là một người thiện nhưng cố làm ra vẻ ác độc để kiếm đầy túi tiền vợ. Bởi vậy tính cách tình cảm, thương hại vẫn còn trong lòng anh, khi cái thiện thắng anh từ tế với tù, khi cần “hành động” để kiếm tiền anh đành ác, đứng đưng. Tính cách đi hai hàng của tình cảm làm viên trưởng trại có tâm tính bất thường, dờ

hơi, tàng tàng. Bởi vậy anh không xứng đáng cai quản một trại tù binh chính trị cũng như không xứng đáng là một anh lính trong thời kỳ chiến tranh.

Người vợ anh càng khó hiểu nếu không nói là phải đóng kịch dưới lời chỉ dẫn của một đạo diễn bất tài. Cái khóc của y thị ra đi có vẻ kịch tính, trong thực tế nếu phải đi không cần phải khóc với bọn tù, vì nếu tai vạ xảy ra cũng vẫn xảy ra, họ không thể nào thay đổi việc phải đến được.

Cuối cùng sự tranh đấu thắng lợi của bọn tù với viên trưởng trại nhân tù mới, là một ảo tưởng, như một ảo tưởng đang lừa bịp mọi người ở thế gian này. Bằng lòng với sự thắng lợi nhỏ nhen trong vị trí chật hẹp giữa một thất bại lớn của cả cuộc đời, giữa nỗi đau khổ triền miên của cả dân tộc là một sự đầu hàng mà muốn sửa đổi cách sinh hoạt trong chốn lao tù cũng là một đầu hàng. Nếu bọn cai quản muốn tù cực khổ thì cứ lãnh đạm mà chịu có vẻ hay hơn và không đến nỗi cúi đầu lạy...

Tóm lại ở *Tam Giác Tự*, tác giả muốn đặt trước chúng ta một thực trạng nhưng thực trạng chính nó lại không phải như vậy. *Thực tại là cái gì bi đát hơn, chua xót hơn và không có ánh bình minh ở chân trời* như tác giả đã làm phùng phép cho bọn tù ở phân kết.

Tác giả muốn đánh tiếng chuông lớn trong cuộc cách mạng giải phóng quốc gia, muốn nói lên cái đau khổ của kẻ sa cơ, nhưng chỉ đánh lên được một tiếng không âm hưởng vì trong lúc ấy có biết bao tiếng chuông, với những thanh ba đáng nghe hơn.